

TASAVVUFUN ANA KONULARI (14)

(...dünden devam)

c) Vahdet-i Vücut Sisteminin Eleştirisi:

Buraya kadar vahdet-i vücut görüşünü izah ettik. Hemen söyleyelim ki bu fikir ilk mutasavvıflarda yoktu. Bunun tasavvufa girişi de hayli sonradır. İsmâîl Fennî: Bâyezîd-i Bestâmî, Cüneyd-i Bağdadî, Abdülka-dir Giylânî gibi mutasavvıfları vahdet-i vücut erbabından sayar (Bkz. Madiyyun Mezhebinin İzmihlâli, s. 292) ki bu, açık bir hatâdır. Avrupalı araştırmacılar da ilk mutasavvıflarda vahdet-i vücut (Varlık Birliği) fikri olmadığı kanısındadırlar.

Nicholson şöyle diyor: "Bayezîd'in, 'Kendimi tesbih ederim', İbnu'l-Farîd'in 'Ben O'yum' gibi sözlerine bakarak bunlarda panteizmin olduğuna hükmetmek yanlıştır. Sufiliğin panteizme çevrilmesi Hallâc'dan çok sonradır. Bunun başlıca temsilcisi İbnu'l-Arabî (1165-1249) olmuştur" (R. A. Nicholson, The Idea of Personality in Sufism, s. 27).

İslâm tasavvufunda ilk defa "Ene'l-Hakk: Ben Hakk'ım" diyen Hallâc'ın, hülûl veya panteizme taraftar olmadığını Massignon da ispat etmiştir. Aşağıya alacağımız Hallâc'a âit sözler, onun, sözleriyle fena fîllah'ı kastedtiğini, vahdet-i vücut veya hülûl düşüncesinde olmadığını gösterir. Hallâc şöyle diyor:

"Rabbim kıdemini benim hadesime verdi. Benim hadesimi kendi kıdeminde mahvetti. Benim kadîmin sıfatından başka sıfatım kalmadı. O sıfatta konuşuyorum. Halk, tamamen hades (sonradan var) olduklarından hadesten konuşuyorlar. Ben kıdemden konuşunca beni inkâr ediyorlar, küfrüme tanıklık ediyorlar, beni öldürmeğe çalışıyorlar" (L. Massignon Aḥḥâdî, s. 21, Paris, 1936). Bu sözde fenâ var, fakat vahdet-i vücut yoktur. Çünkü Mansur, halkın ve kendisinin aslında hades olduğunu söylemektedir. Yine Hallâc, diğer bir sözünde şöyle demektedir: "Her heykel ve suretten görünen O'dur. Lâkin hiçbir dokunma ve karışma olmadan" (Aynı eser, s. 22). Bu söz, hülûlû bertaraf etmiş bulunmaktadır.

Bir gün Hallâc, çarşıda ağlayarak diyormuş ki: "Beni Allah'tan kurtarın (üç defa tekrar etmiş

bunu). Zira O beni kaptı, beni bana döndürmüyor. O huzura riayet etmeye de gücüm yetmiyor" (Aynı eser, s. 35). Hallâc, talebesinden birine şöyle yazmış: *"Yüce Allah, kendi kendisiyle var olan tek Zattır. Kıdemiyle (öncesizliğiyle) başkasından ayıdır. Tanrılığıyla masivasından tektir. O'na hiçbir şey karışmaz"* (Aynı

eser, s. 29). Hallâc'a göre

"Tanrılığın beşerliğe, beşerliğin tanrılığa karışacağını sanan kâfirdir" (Aynı eser, s. 47).

(devamı yarın..)